

Valsts ieņēmumu
dienests

Tabakas un nikotīna produktu aprīte un kontrole

Baiba Šmite-Rože

VID Nodokļu pārvaldes
direktora vietniece

30.03.2023.

VALSTS IEŅĒMUMU DIENESTS

Akcīzes nodokļa likmju maiņas ietekme uz patēriņam
nodotajiem preču apjomiem

Tabakas un alternatīvo tabakas produktu aprites
kontroles rezultāti

Sagaidāmie riski pēc Tabakas likuma spēkā stāšanās
un nākotnes kontroles iespējas

Akcīzes nodokļa likmju izmaiņas

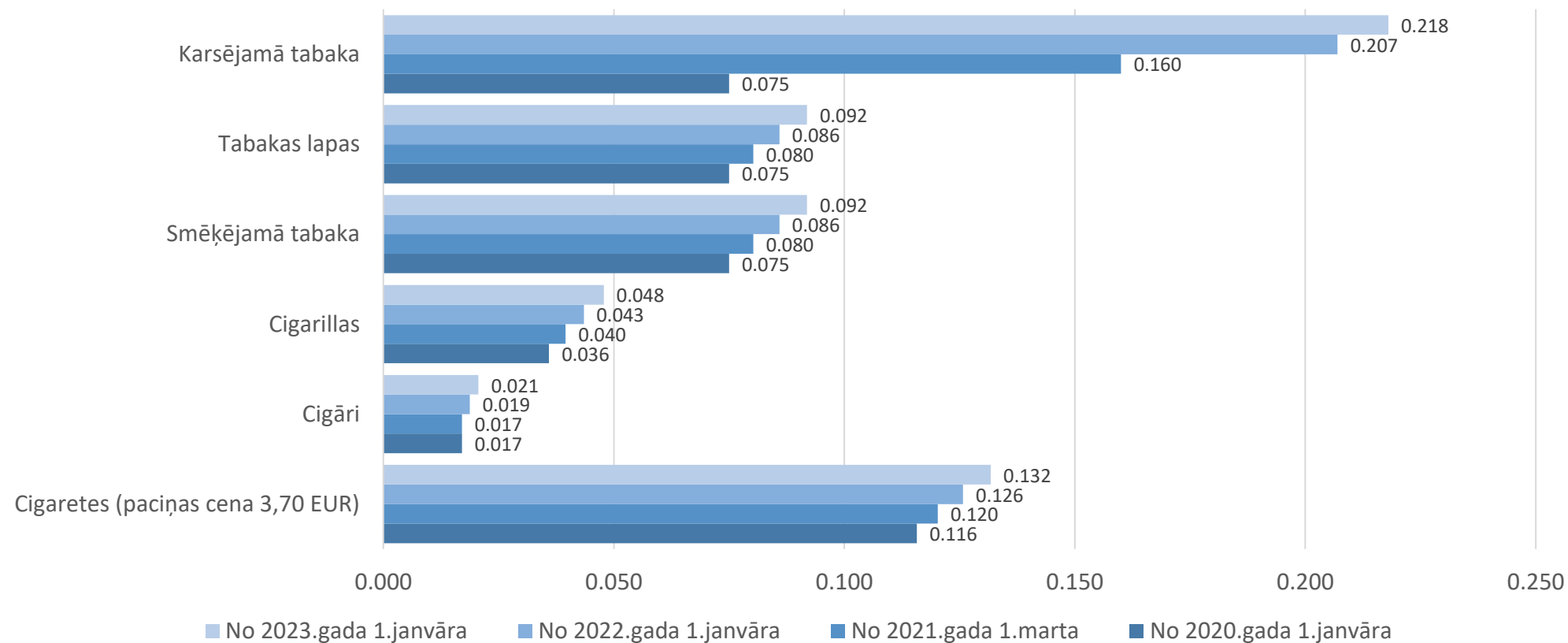
Valsts ieņēmumu
dienests

	Līdz 31.12.2021.	No 01.01.2022.	Izmaiņas 2022	No 01.01.2023.	Izmaiņas 2023
Cigāri un cigarillas (par 1000g)	104,7	115,2	+10%	126,7	+10%
Smēķējamā tabaka, tabakas lapas (par 1000g)	80,25	85,9	+7%	91,9	+7%
Karsējamā tabaka (par 1000g)	160	207	+29%	218	+5%
E-šķidrumi un to sagatavošanas sastāvdaļas (par 1ml)	0,12	0,16	+33%	0,20	+25%
Tabakas aizstājējprodukti (par 1000g)	80	100	+25%	120	+20%
	Līdz 28.02.2022.	No 01.03.2022.	Izmaiņas 2022	No 01.01.2023.	Izmaiņas 2023
Cigaretes (min. likme par 1000 gab.)	121,4	128,4	+5,8%	135,9	+5,8%

Akcīzes nodoklis par 1 gramu tabakas

Akcīzes nodoklis par 1 gramu tabaku saturoša produkta, EUR

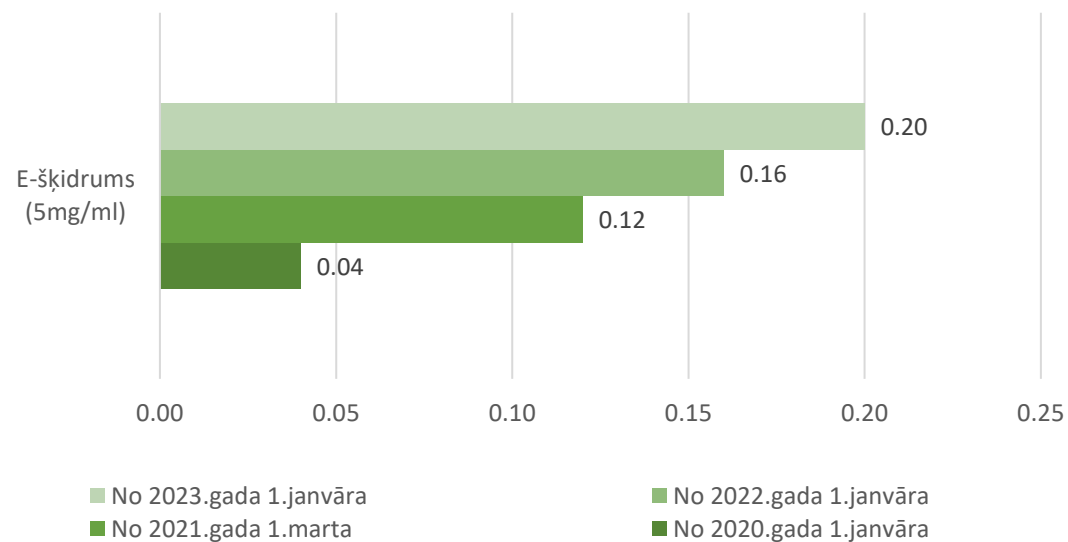

*Aprēķinos pieņemts, ka : 1 cigarete = 1 grams tabakas; 1 cigārs = 6,15 grammi tabakas; 1 cigarilla = 2,65 grammi tabakas

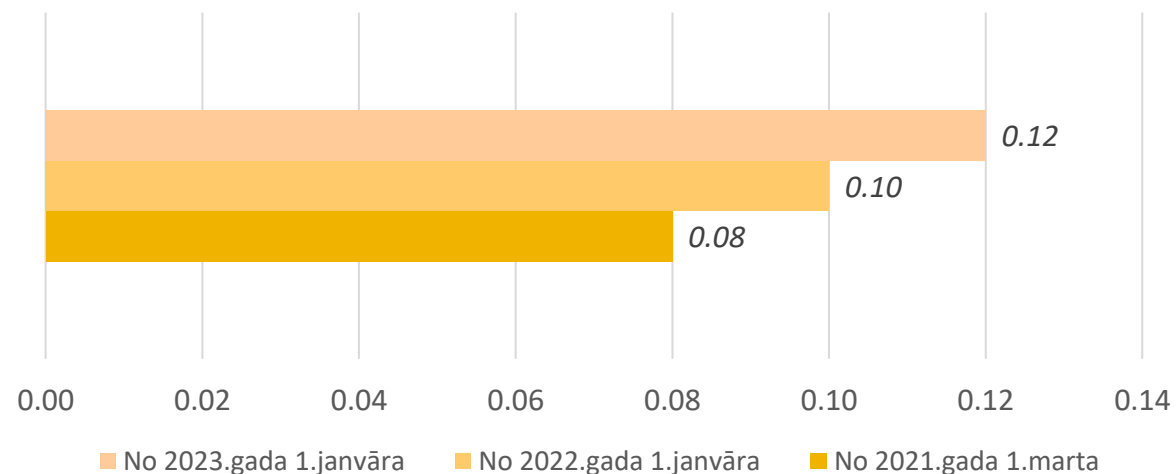

Akcīzes nodoklis alternatīvajiem

Akcīzes nodoklis par 1 mililitru e-šķidruma, EUR

Akcīzes nodoklis par 1 gramu tabakas aizstājējprodukta, EUR

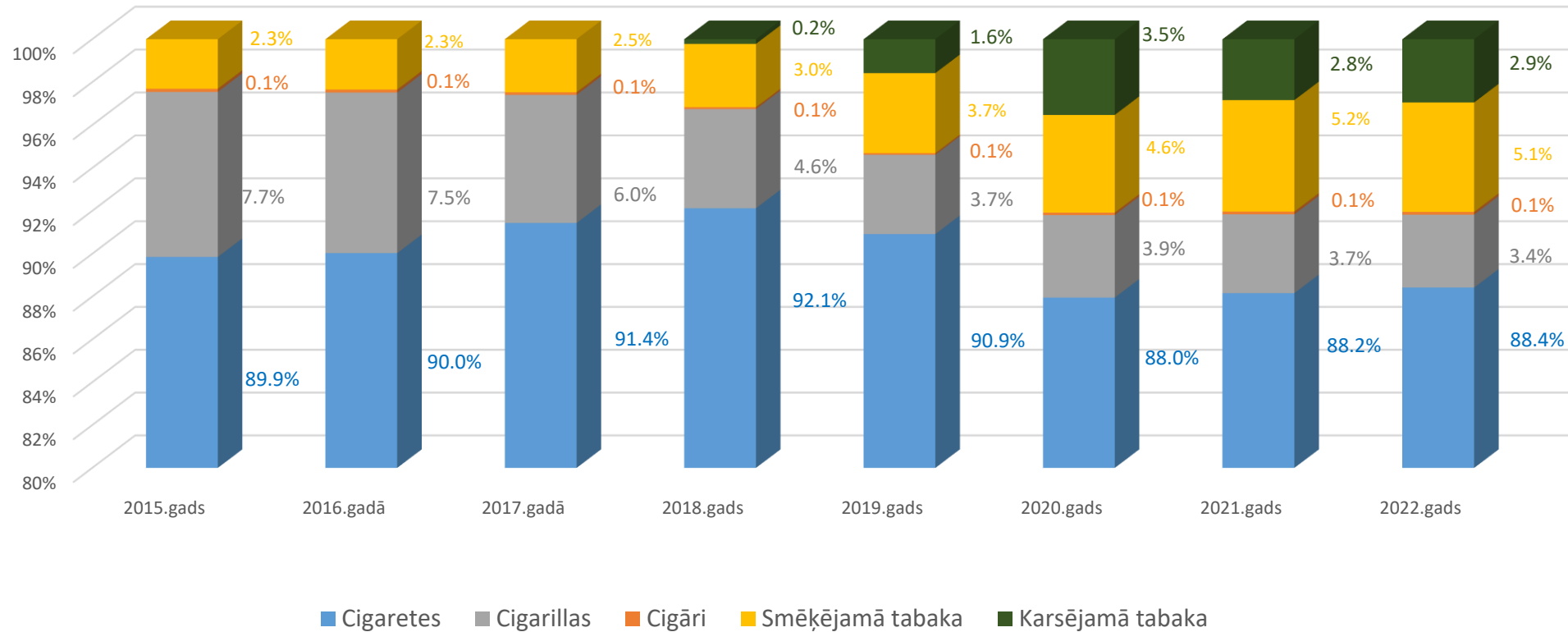
*Aprēķinos pieņemts, ka : 1 cigarete = 1 grams tabakas; 1 cigārs = 6,15 grammi tabakas; 1 cigarilla = 2,65 grammi tabakas

Tabakas izstrādājumu struktūra

Valsts ieņēmumu dienests

Patēriņam Latvijā nodotās tabakas struktūra

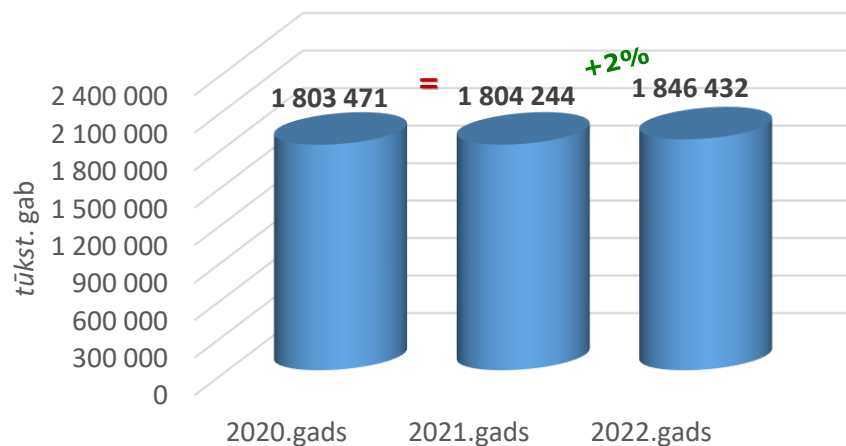
*Aprēķinos pieņemts, ka: 1 cigarete = 1 grams tabakas; 1 cigārs = 6,15 grammi tabakas; 1 cigarilla = 2,65 grammi tabakas

Patēriņam Latvijā nodotie tabakas izstrādājumi

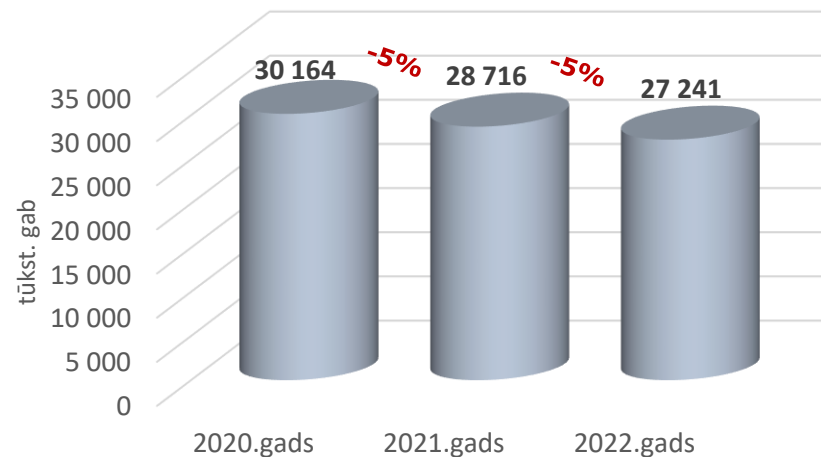

Valsts ieņēmumu dienests

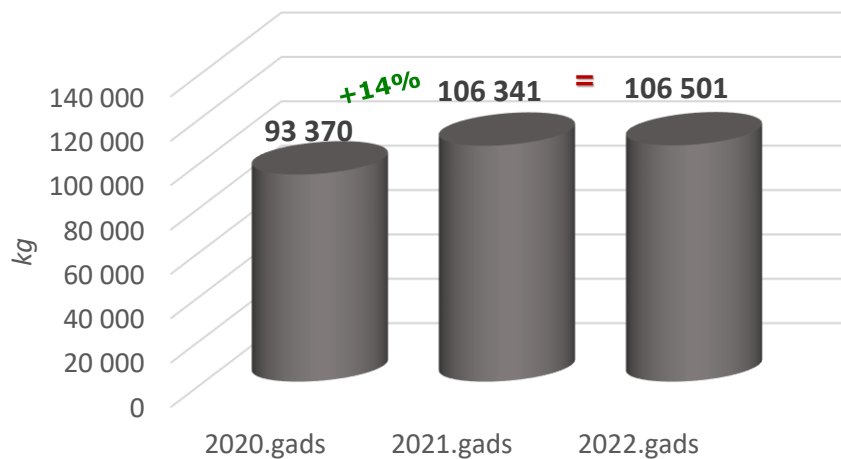
Patēriņam Latvijā nodotās cigaretēs

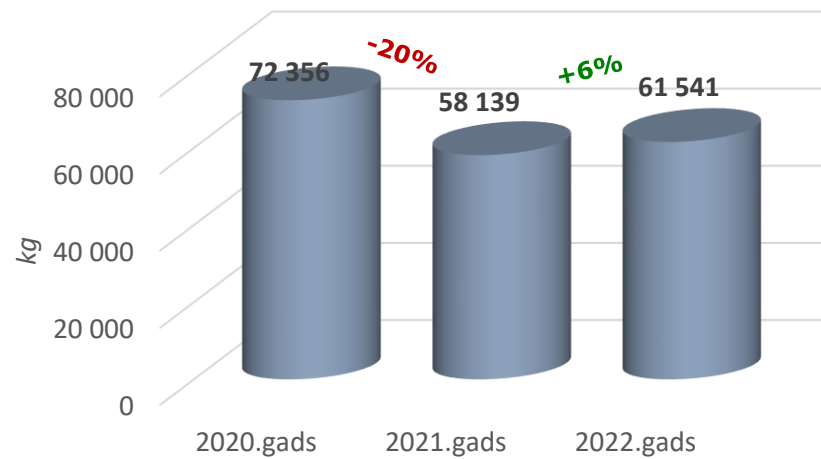
Patēriņam Latvijā nodotie cigāri un cigarillas

Patēriņam Latvijā nodotā smēķējamā tabaka

Patēriņam Latvijā nodotā karsējamā tabaka

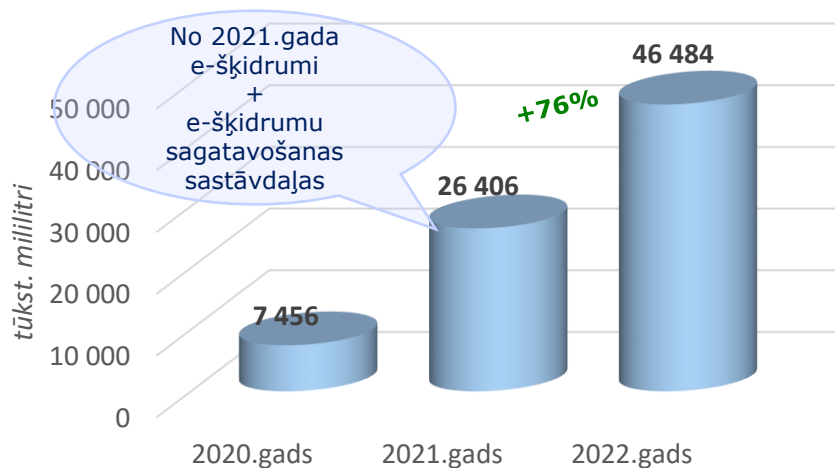

Patēriņam Latvijā nodotie *alternatīvie* tabakas izstrādājumi

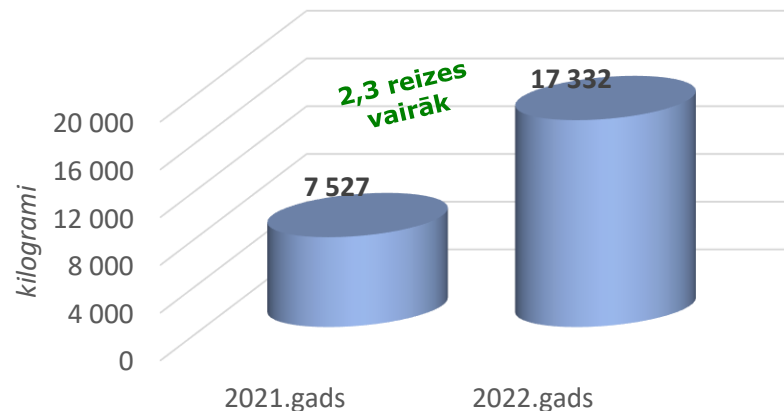

Valsts ieņēmumu dienests

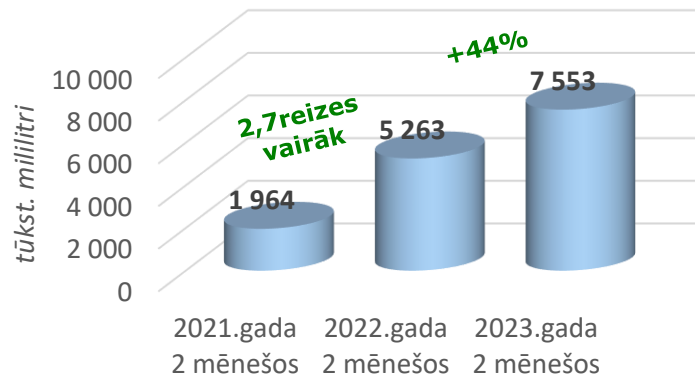
Patēriņam Latvijā nodotie e-šķidrumi

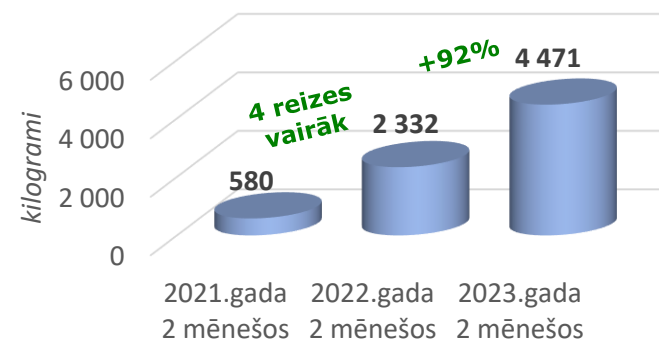
Patēriņam Latvijā nodotie tabakas aizstājēji

Patēriņam Latvijā nodotie e-šķidrumi

Patēriņam Latvijā nodotie tabakas aizstājēji*

* Tabakas aizstājēji ir akcīzes nodokli apliekama prece sākot ar 2021.gadu

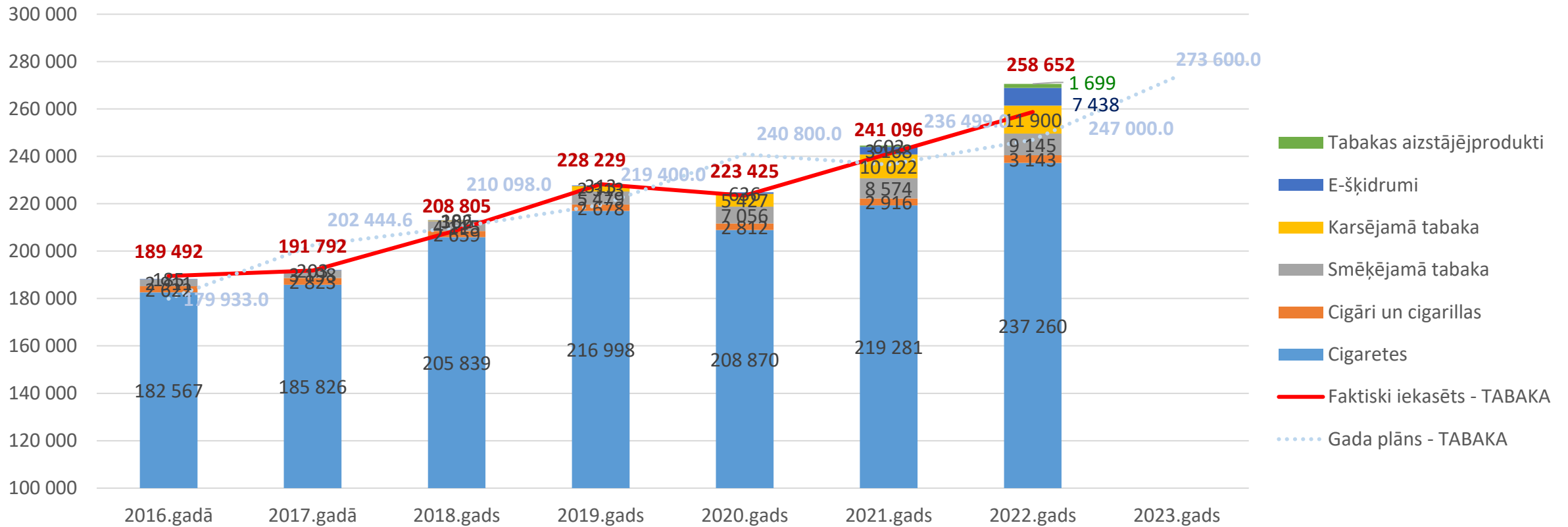
**Sākot ar 2021.gadu papildus e-šķidrumiem apliekams objekts ir arī e-šķidrumu sagatavošanas sastāvdaļas

Akcīzes nodokļa ieņēmumi

Valsts ieņēmumu dienests

Aprēķinātais akcīzes nodoklis (tūkst. EUR)

Akcīzes nodokļa likmju maiņas ietekme uz patēriņam
nodotajiem preču apjomiem

Tabakas un alternatīvo tabakas produktu aprites
kontroles rezultāti

Sagaidāmie riski pēc Tabakas likuma spēkā stāšanās
un nākotnes kontroles iespējas

Melnais tirgus

- kontrabanda (VID MP un NMPP)
- nelikumīga ievešana no citām ES dalībvalstīm (VP)
- neregistrēta ražošana (VP)

Pelēkais tirgus

- distances tirdzniecība (VP, VID, pasta sūtījumi no 3-valstīm - MP)
- tirdzniecība *no rokas* (VP)
- iekšzemes pārkāpumi legālajos uzņēmumos (VID)

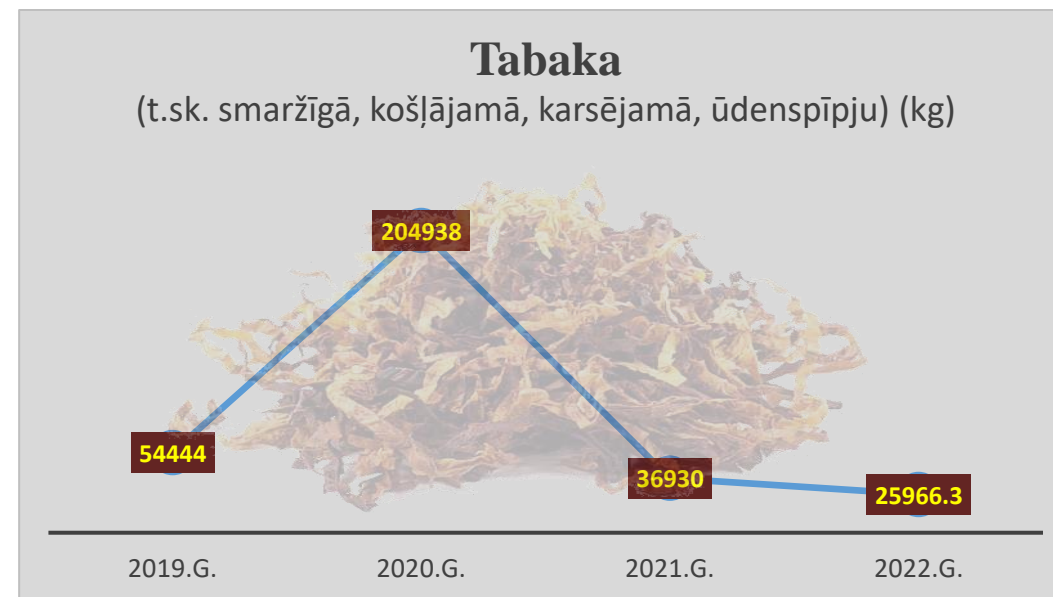
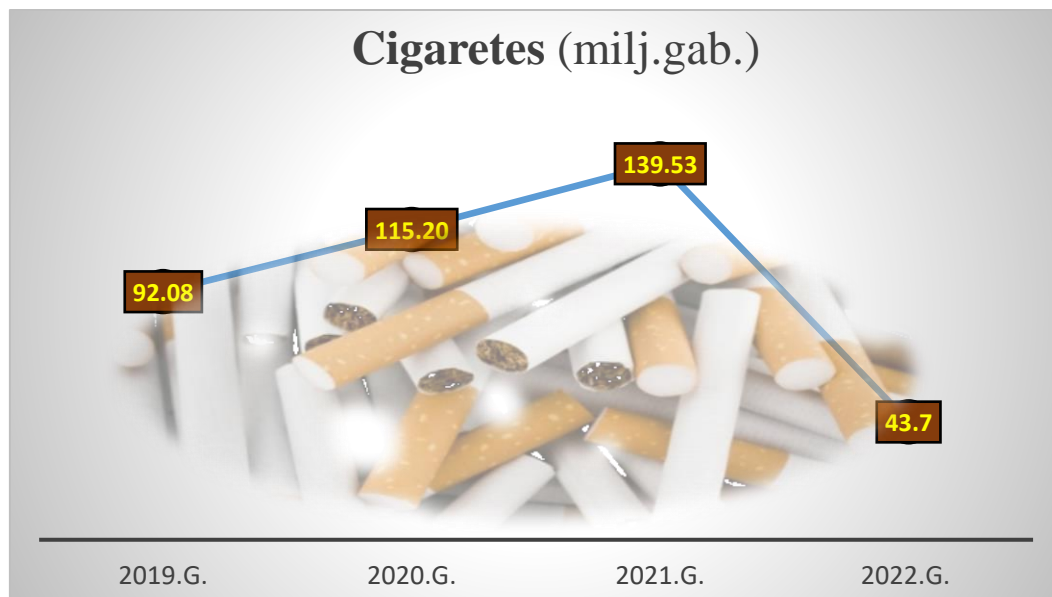
Legālais tirgus

visi Tabakas likumā minētie produkti,
kas pieejami klātienēs tirdzniecības vietās

Valsts ieņēmumu dienests

No nelikumīgās aprites izņemto tabakas izstrādājumu dinamika 2019. – 2022.g. *

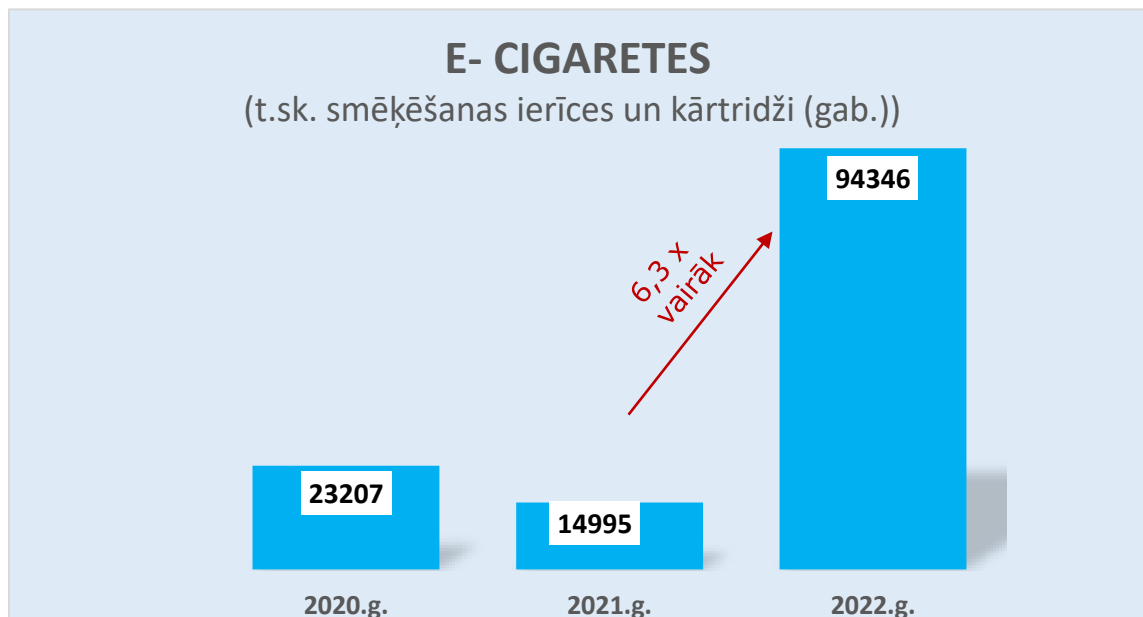
Tabaka:	2019.	2020.	2021.	2022.g.
Smēķējamā (kg)	51 245	204 902	21 346	25 954
Karsējamā tabaka (kg)		8	47	7
Ūdenspīpju tabaka (kg)	5 788	28	10 214	4,5
Košļājamā tabaka (kg)		0,8	5 323	1

* Datu avots: TAI darba rezultāti 2019.-2022.gads

Valsts ieņēmumu
dienests

No nelikumīgās aprites izņemto aizstājējproduktu dinamika 2019. – 2022.*

2023.gada pirmajos mēnešos ir izņemti 6934 gab. e-cigarešu, kopējais tilpums 86,4 litri.

Pārsvarā satur 5% nikotīna, nedaudz ar 2% nikotīnu.

Citi alternatīvi smēķēšanas aizstājēj produkti	2020.	2021.	2022.
e-cigaretes (gab.)	23 207	14 493	94 239
Smēķēšanas ierīces un kārtidži (gab.)		292	107
Elektronisko cigarešu šķidrums (litri)		0,12	3 815
Bezdūmu nikotīnu saturošu tabakas produktu kārbas (gab.)		210	

* Datu avots: TAI darba rezultāti 2019.-2022.gads

Valsts ieņēmumu
dienests

Melnā tirgus kontrole

Kontrabandu (nelikumīga ieviešana no 3 valstīm) ierobežo VID Nodokļu un muitas policija un VID Muitas pārvalde

- Ir preču aizturējumi uz robežas
- Lielāki apjomi aizturēti komerciālos pasta sūtījumos
- Muitas kontroles punktos kinologi ar suņiem nav konstatējuši nelikumīgu e-cigarešu pārvietošanu.

Nelikumīgu ieviešanu no citām dalībvalstīm jākontrolē Valsts policijai

VID ir atklājis no citām ES dalībvalstīm ievestu preču tirdzniecību interneta vidē

Neregistrētu ražošanu kontrolē Valsts policija

2022. gada nogalē Valsts policija atklāja pirmo nelegāla elektronisko cigarešu un nikotīna saturošo šķidrumu ražotni. Sakomplektētās preces tirgotas interneta vietnē, maldinot pircējus par preces piedāvājumu no uzņēmuma, kas atrodas ārpus Latvijas, bet noskaidrojot faktus, reāli preces tika fasētas Rīgā. Izņemts:

- vairāk kā 38 000 gab. vienreiz lietojamās e-cigaretes
- 915 litri sagatavotu e-cigarešu uzpildes šķidrumu
- aptuveni 2,9 tonnas nikotīna saturošs šķidrums, kas bija pildīti 30 litru tilpuma kannās.

Valsts ieņēmumu
dienests

Pelēkā tirgus kontrole

pasta sūtījumi no trešajām valstīm*

Sūtījumos no trešajām valstīm konstatētas e-cigaretes un e-cigarešu uzpildes tvertnes, kas **iegādāti ar distances līgumu.**

Biežākie sūtījumu aizturēšanas gadījumi ir no **Ķīnas, Honkongas, Krievijas, Lielbritānijas.**

VID Muitas pārvaldes amatpersonas, veicot sūtījumu no trešajām valstīm kontroli, primāri vadās pēc **risku analīzes.**

Gads	Izņemto vienību skaits
2020	23 207
2021	1 625
2022	9 964
2023 (līdz 23.03.)	23

Ja, veicot dokumentālo un fizisko muitas kontroli, risks apstiprinās, ka fiziska persona smēķēšanas ierīces un to šķidrumus ir iegādājusies ar distances līgumu, tad VID Muitas pārvaldei ir pamats uzsākt Administratīvā pārkāpuma procesu un sodīt konkrētās persona.

Valsts ieņēmumu
dienests

Pelēkā tirgus kontrole

pasta sūtījumi no trešajām valstīm*

Muitas amatpersonu rīcība, **identificējot, ka sūtījumā varētu būt e-smēķēšanas ierīces vai to šķidrumi:**

- Tiek veikta muitas **fiziskā kontrole**, lai pārlicinātos par sūtījuma faktisko saturu.
- Iegūstot apstiprinājumu, ka sūtījumā ir e-smēķēšanas ierīces vai to šķidrumi, tiek veikti **kontroles pasākumi, lai pārbaudītu, vai sūtījums nav iegādāts ar distances līgumu** (uzrādītie pavaddokumenti, dokumenti pie sūtījuma, sarakste ar fizisko personu, pieprasīti nepieciešamie dokumenti u.t.t.).
- **Ja apstiprinās, ka prece iegādāta ar distances līgumu, MKP uzsāk administratīvu pārkāpuma procesu, izņem preci.**
- **MP tiek pieņemts administratīvā pārkāpuma lietā lēmums par soda piemērošanu un preces konfiscēšanu.**
- Ja muitas kontroles laikā tiek konstatēts, ka persona muitas sniegusi **nepatiesas ziņas** (piem. sūtījumu deklarējusi ar nepatiesu preces aprakstu, KN kodu), tad tiek uzsākts vēl viens administratīvais pārkāpuma process - Par nepatiesas informācijas vai dokumentu iesniegšanu muitas iestādei.

Valsts ieņēmumu
dienests

E-cigaretes interneta vietnēs*

VID ir **Digitālās vides datu kontroles un zinātības daļa**, kas, izmantojot datu atlasīšanas programmas (piemēram, *Web content extractor*, *Scraper_WF5*) atlasa tīmekļa vietnes, kurās tiek tirgotas akcīzes preces.

Tīmekļa vietnēs ar “.lv” domēna vārdiem nav konstatēti pārkāpumi par tabakas izstrādājumu tirdzniecību internetā.

VID sadarbojas ar citām valsts iestādēm, saņem informāciju par pārkāpumiem saistībā ar tabakas un alternatīvo izstrādājumu tirdzniecību internetā. Piemēram,

- Veselības inspekcija sniedza informāciju, ka sludinājuma platformā tiek piedāvāta iespēja iegādāties dažādu zīmolu vienreizējās lietošanas e-cigaretes. Pēc VID brīdinājuma, sludinājuma portāla lietotājs pārkāpumu novērsa.
- tika novērsta ārvalstnieku neregistrēta darbība Latvijā, interneta vietnēs tirgojot e-cigaretes, izmantojot tīmekļvietni ar domēnu “.com” , kas saņemtas no Spānijas, Francijas, Vācijas, Polijas, Lietuvas, Igaunijas, Itālijas, izmantojot pasta pakalpojumus;
- tika novērsta divu Latvijas personu (izmantojot 6 uzņēmumus) nelikumīga darbība, kas tīmekļvietnē tirgoja e-cigaretes, to piederumus un šķidrumus ar pakomātu starpniecību. Uzņēmums tika pārrēģistrēts uz Igauniju.

Valsts ieņēmumu
dienests

Pārkāpumi par e-cigaretēm legālajās vietās*

2022. gadā kontroles pasākumu rezultātā **7 nodokļu maksātājiem administratīvo pārkāpumu (AP) procesu ietvaros pieņemti 22 AP lēmumi:**

- 1) par grāmatvedības kārtošanas un organizēšanas prasības neievērošanu – 6 APL;
- 2) par vienreiz lietojamo elektronisko cigarešu, elektronisko smēķēšanas ierīču piederumu un to šķidrumu tirdzniecību ar distances līguma palīdzību – 6 APL;
- 3) par struktūrvienību neregistrēšanu VID – 6 APL;
- 4) par nesadarbošanos ar VID, internetveikala pasūtījumu sistēmas reģistra un tajā esošo datu nesniegšanu VID – 3 APL;
- 5) par akcīzes preču noliktavā vienreiz lietojamo elektronisko cigarešu realizāciju ārpus VID deklarētā darba laika – 1 APL.

Valsts ieņēmumu
dienests

Pelēkā tirgus kontrole kinologu un suņu darbs*

VID Muitas pārvaldes kinologi regulāri tiek aicināti gan individuāli, gan sadarbībā ar Valsts policiju uz dažādām izglītības iestādēm gan reidos, gan arī uz pasākumiem skolēnu izglītošanai par tabakas, narkotisko un citu aizliegto vielu lietošanu un to kaitīgo ietekmi.

Veiktajos reidos izglītības iestādēs Muitas pārvaldes kinologi ir konstatējuši e-cigaretes.

Darba suņi dažos gadījumos ir konstatējuši e-cigaretes, tomēr **suņi netiek speciāli apmācīti e-cigarešu meklēšanai**, bet gan tabaku saturošo izejvielu meklēšanā.

* Datu avots: VID Muitas pārvalde

**Attēla avots: <https://www.flickr.com/photos/janitors/28493310550>

Akcīzes nodokļa likmju maiņas ietekme uz patēriņam
nodotajiem preču apjomiem

Tabakas un alternatīvo tabakas produktu aprites
kontroles rezultāti

Sagaidāmie riski pēc Tabakas likuma spēkā stāšanās
un nākotnes kontroles iespējas

Šobrīd - kontrolēta aprīte

- E-cigaretes, uzpildes šķidrumus un to sagatavošanas sastāvdaļas, tabakas aizstājējproduktus drīkst **legāli ievest/ražot** Latvijā:
 - Importa gadījumā
 - samaksājot akcīzes nodokli, precēm jābūt ar akcīzes markām
 - pārvedot uz licencētu akcīzes preču noliktavu
 - Ievedot preces no citām dalībvalstīm
 - pirms ievešanas samaksājot akcīzes nodokli, jābūt akcīzes markām
 - ievēdot licencētā akcīzes preču noliktavā
 - Ražošana
 - atļauta tikai licencētā akcīzes preču noliktavā

Šobrīd - kontrolēta aprīte

Valsts ieņēmumu
dienests

- E-cigaretes, uzpildes šķidrumus un to sagatavošanas sastāvdaļas, tabakas aizstājējproduktus un arī karsējamo tabaku **jāmarķē ar akcīzes nodokļa markām**, kuras VID izsniedz tikai pēc akcīzes nodokļa samaksas.
- Akcīzes nodokļa un preču apjomu **deklarēšanas pienākums**:
 - Apstiprināts noliktavas turētājs – līdz mēneša 15.datumam par iepriekšējo kalendāro mēnesi;
 - Citas personas, kas ieved vai saņem e-šķidrumus un tabakas aizstājējproduktus – 2 darba dienu laikā pēc preču ieviešanas vai saņemšanas (par katru darījumu atsevišķi).

Šobrīd - kontrolēta aprīte

- Regulāri **akcīzes nodokļa maksājumi** par visām precēm, kas legāli tiek tirgotas Latvijā, jo nodokli maksā pirms marķu saņemšanas
- Godīgas konkurences elements – ja tiek palielināta akcīzes nodokļa likme, uzņēmēji samaksā akcīzes nodokļa starpību un **deklarē VID preču krājumus**

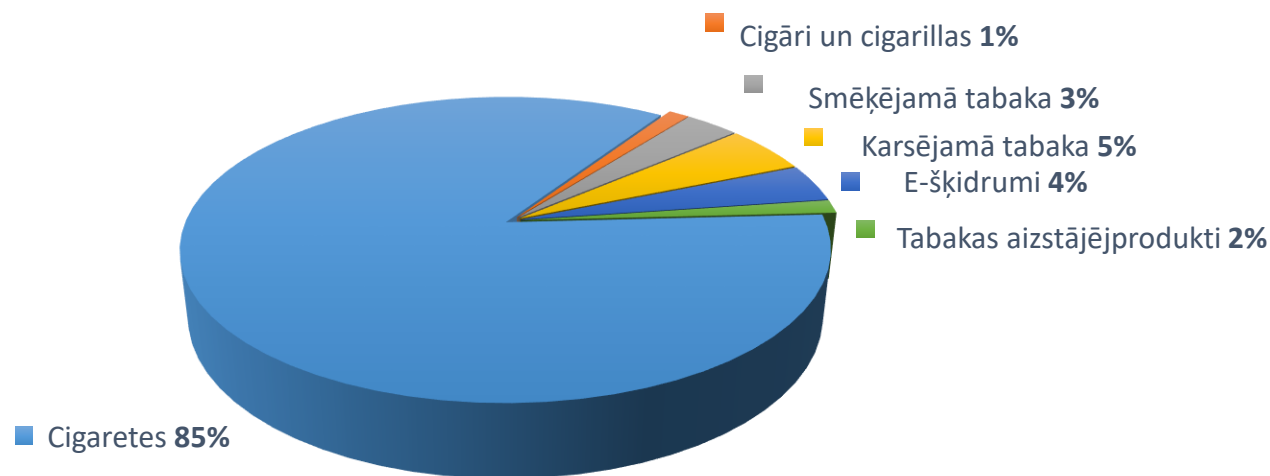
Neskatoties uz visiem esošajiem kontroles mehānismiem

- jaunieši veipo
- nelegālais tirgus tiek lēsts ap 30%

Pieņemot aromātvielu aizliegumu:

Akcīzes nodokļa ieņēmumu struktūra 2022.gadā

Akcīzes nodokļa ieņēmumi 2022.gadā
270,6 milj. EUR

Cigaretes	237,3 milj. EUR
Cigāri un cigarillas	3,1 milj. EUR
Smēķējamā tabaka	9,1 milj. EUR
Karsējamā tabaka	11,9 milj. EUR
E-šķidrumi, to sastāvdaļas	7,4 milj. EUR
Tabakas aizstājējprodukti	1,7 milj. EUR

Prognoze,

ja aizliedz aromātvielas **iespējamie zaudējumi** valsts budžetā gada ietvaros akcīzes nodokļa izteiksmē varētu būt:

- Karsējamā tabaka* (50%)
~ 5,9 milj. EUR
- E-šķidrumi, to sagatavošanas sastāvdaļas (70-90%)
~ 5,2-7,4 milj. EUR
- Tabakas aizstājējprodukti (90-100%)
~ 1,5-1,7 milj. EUR

* Atbilstoši ES regulējumam jāstājas spēkā 23.10.2023.

Valsts ieņēmumu
dienests

Pieņemot aromātvielu aizliegumu:

- **Pazudis esošie kontroles mehānismi** (aprite starp licencētām noliktavām, akcīzes nodokļa markas, utml.)
- **Nebūs informācija** par preču apjomiem un apritē iesaistītajām juridiskajām personām
- **Zudis ieņēmumi valsts budžetā** ~10 milj. EUR apmērā
- **VID nebūs kompetences** īpašai kontrolei, izņemot kontrabandas ierobežošanu un pasta sūtījumu kontroli no trešajām valstīm

Pieņemot aromātvielu aizliegumu:

- Liela daļa e-cigarešu lietotāju izvēlēsies sākt/atsākt lietot tabakas izstrādājumus
- Praktiski nekontrolējamās pārrobežu tirdzniecības straujš pieaugums
- Distances tirdzniecības (tīmekļa vietnes, *Facebook*, *Instagram*, *Telegram*, *WhatsApp* u.c.) uzplaukums
- Daļa lietotāju pievērsīsies nelegālajam tirgum
- Nezināmas izcelsmes, tārad veselībai kaitīgu produktu izplatības straujš kāpums

Kādi risinājumi?

Valsts ieņēmumu
dienests

- **Kontroles mehānisma izstrāde – pilnīgi jauns koncepts!**
- Stingrākas sodīšanas sistēmas izstrāde, tai skaitā, kriminālatbildības noteikšana
- Ieviest garšu **ierobežojumus vienoti visā ES**, kā tas bija cigaretēm un tabakai (2016.gada 20.maijs), un kā tas būs karsējamai tabakai no šī gada oktobra, kā arī noteikt pārejas periodu krājumu iztirgošanai
- **Akcīzes nodoklis** ir atzīts līdzeklis pieejamības mazināšanā, tādēļ **likmju palielināšana** būtu efektīvākais līdzeklis.

Piemēram, cigāriem un cigarillām 2016/2019, dubultojot likmi (no 43 uz 88 euro), patēriņš samazinājās vairāk kā uz pusi (no 61 milj. gab uz 29 milj. gab)

Valsts ieņēmumu
dienests

@vidgovlv

@vid_gov

@vid_gov

/valsts-ienemumu-dienests

/vidkomunikacija

EDS "Sarakste ar VID"

+371 67120000

VALSTS IENĒMUMU DIENESTS